

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 486/2017 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen lapsen edun arvioinnista ulkomaalaislain soveltamisessa

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Hanna Sarkkisen /vas näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 486/2017 vp:

Miten lapsen etu ja ihmisoikeus perhe-elämään turvataan Maahanmuuttoviraston tulkintakäytännöissä,

miten oikeudellisesti velvoittava lapsen edun ensisijaisuus varmistetaan viranomaisten soveltamiskäytännössä ja

mihin toimiin hallitus ja Maahanmuuttovirasto aikovat ryhtyä edistääkseen lapsen oikeuksia täysimääräisesti kunnioittavaa ihmisoikeusmyönteistä tulkintatapaa ulkomaalaisasioissa?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Lapsen edun periaate on nimenomaisesti kirjattu sekä lapsen oikeuksia koskevaan yleissopimukseen että keskeisiin lapsia koskeviin kansallisiin lakeihin. Lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus on Suomessa voimassa olevaa oikeutta. Ulkomaalaislain 6 §:n mukaan ulkomaalaislain nojalla tapahtuvassa päätöksenteossa, joka koskee kahdeksaatoista vuotta nuorempaa lasta, on erityistä huomiota kiinnitettävä lapsen etuun sekä hänen kehitykseensä ja terveyteensä liittyviin seikkoihin. Ulkomaalaislain systematiikassa lapsen etua on joissain säännöksissä korostettu mainitsemalla se erikseen nimenomaisesti arviointiin vaikuttavana tekijänä (esimerkiksi UlkL 39§). Useimmissa lainkohdissa lapsen etua ei ole erikseen mainittu, mutta UlkL 6 § (ulkomaalaislain soveltaminen alaikäisiin) koskee kaikkea ulkomaalaislain mukaista päätöksentekoa. Ulkomaalaislakia koskevan hallituksen esityksen (HE 28/2003) mukaan lapsen etu on aina yksilöllinen ja sidottu lapsen kulloiseenkin elämäntilanteeseen.

Lapsen etu arvioidaan aina tapauskohtaisesti yksilöllisten olosuhteiden pohjalta, eikä yleisesti voida määritellä, mikä lapsen etu on kussakin yksittäistapauksessa. Maahanmuuttovirasto harmitseekin lapsen etua kokonaisuudessaan ottaen huomioon lapsen yksilölliset tarpeet, toivomukset ja mielipiteet ja selvittää mikä ratkaisu juuri kyseisessä tapauksessa on kyseisen lapsen edun mukainen. Lapsen etu määrittyy vain harvoin yhden, muut ohittavan tekijän kautta. Yleensä arvioinnissa on otettava huomioon joukko lapsen oikeuksia ja arvioitava useita lapsen etuun vaikuttavia tekijöitä.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 486/2017 vp

Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Luvan hakijana olevaa lasta tulee kohdella ensisijaisesti lapsena ja lapsen etu tulee huomioida asioiden käsittelyn kaikissa vaiheissa. Lasta koskevat asiat tulee käsitellä kiireellisesti. Ei ole kuitenkaan poissuljettua antaa lapsen edun ohella merkitystä muille näkökulmille tasapainoa haettaessa. Lapsen edun ensisijaisuus tarkoittaa kuitenkin sen korkeaa prioriteettia. YK:n lapsen oikeuksien komitea on todennut lapsen edun ensisijaisuuden tarkoittavan sitä, että lapsen etua ei pidä arvioida samalla tasolla kuin muita arvioitavia seikkoja.

Lapsen edun arvioiminen ja lapsen kuuleminen korostuu ulkomaalaislain mukaisessa päätöksenteossa erityisesti turvapaikka-asioissa ja myönnettäessä oleskelulupia perhesiteen perusteella. Asia voi tulla esille myös tilanteessa, jossa harkitaan Suomessa asuvan lapsen ulkomaalaisen huoltajan maastapoistamista. Lapsen etua arvioidaan aina tilanteessa, jossa päätös voi johtaa lapsen eroon vanhemmistaan tai muista hänelle läheisistä henkilöistä. Lapsen ja vanhemman välinen biologiseen siteeseen perustuva perheside on lähtökohtaisesti vahva mutta merkitystä on myös tosiasiallisella vanhemmuudella, eli sillä minkälainen yhteys lapsella ja vanhemmalla on ollut. Maahanmuuttovirasto ottaa päätöksenteossaan vakiintuneesti huomioon lapsen vanhempien suhteen laadun, erottamisen todennäköiset seuraukset sekä vanhempien tai laajennetun perheen kyvyn huolehtia lapsesta sekä sen, onko yhteydenpitoa mahdollista jatkaa päätöksen jälkeen edes jossain määrin. Pelkän muodollisen huoltosuhteen ei ole soveltamiskäytännössä katsottu täyttävän oleskeluluvan myöntämisen edellytyksiä, jos huoltosuhte ei ole tosiasiallinen. Asianosaisten välinen side on voinut heiketä tai katketa esimerkiksi pitkän ja vapaaehtoisen erillään asumisen vuoksi.

Ulkomaalaislain mukaisissa lupa-asioissa laissa säädetty edellytykset koskevat lähtökohtaisesti myös lapsia ja lapsiperheitä. Esimerkiksi aikuisten lisäksi myös alaikäiset lapset voivat saada kielteisiä turvapaikkapäätöksiä. Näin ollen esimerkiksi oleskelulupia koskevassa päätöksenteossa ei ole kyse pelkästään sen arvioimisesta, mikä ratkaisuvaihtoehdoista parhaiten vastaa lapsen etua. Kyse on yleensä sen arvioimisesta onko joku vaihtoehdoista sillä tavoin lapsen edun vastainen, jotta laissa säädetystä edellytyksestä tulisi poikkeuksellisesti poiketa lapsen edun perusteella.

Maahanmuuttovirasto edistää lapsen edun toteutumista kouluttamalla henkilökuntaa säännöllisesti ja seuraamalla oikeuskäytäntöä. Maahanmuuttovirastossa on käytössä ohjeet lapsen asian käsittelystä ja päätöksenteosta sekä yksintulleiden alaikäisten puhuttelusta. Virastossa on asiantuntijoita, jotka ovat perehtyneet alaikäisten asioihin ja lapsen etuun. He toimivat päätöksentekijöiden tukena.

Alaikäisiä turvapaikanhakijoita puhuttelevat henkilöt koulutetaan tehtävään Euroopan turvapaikka-asoiden tukiviraston koulutuksessa ja heille on tarjolla jatkuvaa ohjeistusta, neuvontaa sekä koulutusta. Koulutuksen teemana keväällä 2017 on ollut lapsen edun toteutuminen päätöksenteossa ja syksyllä 2017 on alkamassa koulutuspaketti alaikäisten puhuttelemisesta. Sisäisen koulutuksen lisäksi turvapaikka-asioissa hyödynnetään ulkopuolista koulutusta.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 486/2017 vp

Tarkempaa ohjeistusta valmistellaan myös muiden kuin kansainvälistä suojelua hakevien lasten edun huomioon ottamisesta sekä lasten kuulemisesta edustustoissa. Viraston laillisuusvalvonnassa on seurattu erityisesti alaikäisiä koskevia päätöksiä.

Tuomioistuimet linjaavat päätöskäytännössään lain tulkintaa myös lapsen edun osalta. Korkein hallinto-oikeus on antanut 10.11 vuosikirjaratkaisun (KHO:2017:173) koskien alaikäistä hakijaa. KHO ei myöntänyt valituslupaa 13-vuotiaalle hakijalle kansainvälisen suojelun osalta, vaan ainoastaan käännötyksen osalta. KHO totesi päätöksessään, että lapsen edun mukaista on asua oman perheensä kanssa, ja että alaikäinen voidaan palauttaa, jos voidaan varmistua siitä, että hänet palautetaan jollekin perheenjäsenelleen tai nimetylle holhoojalleen. Maahanmuuttovirasto ottaa tuomioistuinten linjaukset päätöskäytännössään huomioon ja antaa tarvittaessa uusia ohjeita.

Helsingissä 29.11.2017

Sisäministeri Paula Risikko